ROBERT SCHUMANN, PIANISTA DE NOU DITS.

Roman Galimany Soler

El nom de Robert Schumann és una antinòmia. D'una banda, la seva obra plena del rellevant romanticisme, de l'altra la seva vida sotmesa a canvis d'ànim impredictibles, captiva de la psicopatia que tant temia per la que morí en un asil.

Fill d'un editor i llibreter casat amb una pianista de classe acomodada, Schumann començà a estudiar piano als vuit anys; un nen superdotat i avançat que també escrivia novel·les, contes i poemes.

Als quinze anys s'alteraren els seus projectes al aparèixer la primera crisi depressiva, conseqüència d'una fallida amorosa, la mort del seu pare i el suïcidi de la seva germana.

El canvi dràstic en la seva vida aparegué al vincular-se amb el professor de piano Friedrich Wieck, que l'animà a estudiar piano. Així, Schumann va rebutjar el seu futur com a llicenciat en Dret i acabaria instal·lant-se a casa del seu mestre, on coneixeria Clara Wieck, la filla d'onze anys que més tard es convertiria en pianista i la seva muller.

Seguint els mals consells tècnics de Wieck, provocà una lesió permanent a la mà dreta que li va impedir ser pianista.

Volia ser un virtuós del piano. Intentà trobar la manera de poder millorar la seva tècnica enfortint i allargant els seus dits. Per fer-ho, va recórrer a un dispositiu mecànic que va acabar inutilitzant dos dits de la mà dreta, impedint-li interpretar en el piano com un concertista professional. L'artilugi que li van malmetre els dits ho havien ideat per millorar l'elasticitat a l'hora d'aixecar el dit anular. Si feu la prova veureu que l'elasticitat d'aquest dit a l'hora d'enlairar-se cap al dors és molt inferior a la de la resta de dits.

Tot i això, en contra d'un fracàs estrepitós el portà a una història de perseverança i d'èxit. No es va donar per vençut i va aconseguir entrar en la música com a compositor. Les seves obres per a piano són part essencial de qualsevol repertori de música clàssica.

Tot i que l'accident va interrompre la seva prometedora carrera com a pianista, va sobreposar-se i assolir el seu objectiu en un altre àmbit de la música.

Robert Schumann va passar per aquesta trifulga quan encara era molt jove. La trava que li va posar la vida no el va portar a canviar de trajectòria i, malgrat tot, va escriure el seu nom a la història de la música.

Als 22 anys Schumann estava incapacitat per a la professió de concertista de piano, per la qual cosa s'orientà completament a la composició. A això se li van sumar fortes depressions paranoiques i atacs de fòbia, derivant en el primer intent de suïcidi.

Passaria un any perquè Schumann retornés al control de la seva vida, ara en el mon literari. Juntament amb la filla del professor de piano, Clara Wieck, de quinze anys, va fundar la revista Neue Zeitschrift für Musik (Nova revista musical), publicació que seria un referent nacional tant en crítica com en difusió de la música del segle XIX, i un veritable revulsiu pels compositors conservadors de l'època.

"Tota la meva vida ha estat una lluita entre música i literatura", escriuria Schumann al seu diari personal l'any 1849. És molt difícil diferenciar la vida artística de Schumann de la sentimental; tots els aspectes de la seva existència van ser dominats –en gran mesura– per la seva unió amb la virtuosa compositora Clara Wieck.

Una relació gens fàcil, amb tensions, desacords en la redacció de la revista, la mort de la seva mare. Tot plegat el portaren a un episodi d'alcoholisme. Schumann es va refugiar a la música i es va dedicar obsessionadament a la composició, aconseguint compondre, des d'aquell instant, més de 160 peces de les 175 que va compondre al llarg de la seva vida. Tenia la capacitat de traslladar a la música el seu problemàtic món interior, transmetent en notes els sentiments i les emocions.

La diferència d'edat entre Schumann i Clara no fou un tema menor; va haver d'afrontar un procés judicial de quatre anys per la minoria d'edat de Clara per poder-se casar.

Clara interpretava amb gran èxit les composicions del seu marit, mentre ell –sota la guia de la seva dona– va orientar la seva composició cap a la forma del lied, música intimista inspirada en la poesia que portaria a la perfecció. Però, professionalment, se sentia incòmode al no situar-se en l'espai musical liderat per Wagner, Rossini i Listz. Començava així un període de decadència.

Durant aquest anys va produir la seva millor obra, l'Obertura Manfred, però els fracassos en algunes obres li provocaren una nova depressió amb un seguit d'al·lucinacions auditives, insomni, paràlisi i febre. L'any 1852 renuncia al càrrec de director musical del conservatori de Düsseldorf. Cada vegada està més esquerp, desmillorat i irritable.

En una carta dirigida a Joseph Joachim, el compositor va manifestar al violinista: "Ara, la música ha callat". Poc després va sentir que els àngels li revelaven una veritat en forma de melodia, la qual va anotar i va compondre unes variacions mentre s'amagava a la seva habitació. En aquests anys va compondre en tots els gèneres musicals fins a l'esgotament.

El 26 de febrer li va dir a la seva dona: "No soc digne del teu amor. Però aviat tornaré curat". Clara i els metges ho van buscar per tota la ciutat sense èxit, a causa del tumult de persones que saturaven els carrers per ser època de carnaval. Uns pescadors van rescatar Schumann del Rin just abans que s'ofegués en un intent de suïcidi.

Cinc dies després d'haver passat aquest succés, Schumann va demanar ser internat a l'asil Endenich, a les afores de Bonn. En aquest lloc, el compositor va viure dos anys de grans patiments i només es va deixar visitar pel seu amic i compositor Johannes Brahms.

A Clara se'l va prohibir visitar-lo perquè, segons el seu metge, les trobades li causaven massa agitació. Ella només va tornar a veure al seu marit mort en el llit.

La personalitat psiquiàtrica de Robert Schumann preocupava especialment als metges. Al contrari, la seva alteració ortopèdica de la mà dreta sembla que va estar molt descuidada per alguns galenos.

En un estudi del Departament de Neurologia, Fundació Jiménez Diaz, Madrid, a partir d'alguns fets consolidats i de l'estudi digitat de determinades obres musicals, els autors plantegen un diagnòstic plausible i ofereixen un tractament que hagués permès una rehabilitació funcional del gran músic i pianista de nou dits.

La distonia ocupacional és un símptoma clínic freqüent en els músics i s'ha descrit com espasmes musculars i rampes a les mans en els pianistes. Robert Schumann tenia una alteració neurològica de la mà dreta que no es va diagnosticar clínicament durant la seva vida i que va afectar la seva carrera com a pianista des dels seus 20 anys. Aquesta alteració es caracteritzava pel dolor i per la rigidesa dels dits, que s'estenia a altres segments de l'extremitat superior dreta mentre actuava i que augmentava amb l'estrès i millorava amb la relaxació muscular. Aquesta pertorbació va produir un deteriorament progressiu de la seva escriptura. En aquest estudi plantegen la hipòtesi de que el problema neurològic de Schumann era coherent amb la distonía.

La història mèdica de Schumann es va fer pública el 1988 i apuntava que la causa de la mort va ser sífilis terciària que es va manifestar a través de la demència paralítica.